

Prowadzący: dr hab. Marek Zaleski

Zakład: Katedra Historii Idei i Antropologii Kulturowej

Rok akademicki: 2008/2009

Semestr: zimowy/letni

Liczba godzin: 60 godz.(konwersatorium)

Sposób zaliczenia: obecność i aktywność na zajęciach, kolokwium, egzamin

ECTS: 6

Opis:

Przedmiotem zajęć są odmiany dyskursu publicznego: funkcje i znaczenia rozmaitych rodzajów wypowiedzi (najczęściej werbalnych, bądź utrwalonych w postaci tekstów pisanych, ale również w innym materiale semiotycznym: film, obraz, kostium, etc.), jako wypowiedzi modelujących nasz stosunek do rzeczywistości społecznej. Celem zajęć jest zaznajomienie studentów z technikami wytwarzania i przeznaczeniem znajdujących się w obiegu odmian dyskursu jako mowy "sprawczej".

Lista lektur obowiązkowych do kolokwium

- 1) George Orwell, *1984*
- 2) Victor Klemperer, *Lingua Tertii Imperii. Z notatnika filologa*, WL 1983 (II.wyd MAW,1989)
- 3) Michał GŁOWIŃSKI, *LTI: Totalitarny język ideologiczny*, "Znak" 1984 nr7/8.
- 4) M.Głowiński, *Nowomowa po polsku*, Warszawa, 1990; rozdziały „Nowomowa (rekonesans)”, „Nowomowa po polsku rekonesansu ciąg dalszy”, „Figura wroga (propagandzie marcowej)”
- 5) M.Głowiński, *Rytuał i demagogia*, Warszawa, 1992, rozdziały: „Nie puszczaj przeszłości na żywioł”: „Krótki kurs WKP(b) jako opowiadanie mityczne”
- 6) Marek Zirk-Sadowski, „Pojęcie dyskursu”, „Kultura i społeczeństwo”, 1992 nr 2
- 7) Zbigniew Kloch, *Odmiany dyskursu. Semiotyka życia publicznego w Polsce po roku 1989*, Wrocław, 2006
- 8) Wybrane lektury zalecone na zajęcia.

1. Co to jest dyskurs? (wstęp)

- *Potoczność jako codzienne doświadczenie kulturowe* : w: Z. Kloch, *Odmiany dyskursu...*, s. 13-39
- Performatywność dyskursu: Jonatan Culler, „*Język performatywny*”, w: tegoż, *Teoria literatury*, Prószyński i S-ka, 1998 i 2004)

2 Odmiany dyskursu

Dyskurs uniwersalny

Do dyskusji:

- *Zabicie słonia* George'a Orwella, w: tegoż *Eseje*, Londyn, 1985 – przykład dyskursu uniwersalnego?

Do omówienia:

- L.Kołakowski, *Szukanie barbarzyńcy. Złudzenia europejskiego uniwersalizmu* w: tegoż *Cywilizacja na ławie oskarżonych* (1990)
- Miłosz Sosnowski, *Uczłowieczanie tego co nieludzkie w książeczkach o Matpce Fiki-Miki i Murzynku Goga-Goga*, „Teksty Drugie”, 2005 nr 1-2

Dyskurs politycznej poprawności.

Do dyskusji:

- U.Eco, *Politically correct*, w: tegoż *Rakiem. Gorąca wojna populizm mediów?*, W.A.B., 2007
- Marcin Gadziński, *Czarni i czarnuchy*, GWz 18 grudnia 2006

3. Komunikowanie a płęć

Do dyskusji:

- Deborah Tannen, *Ty nic nie rozumiesz. Kobięta i mężczyzna w rozmowie*, rozdziały 2 i 3, W.A.B., 1994 (s. 55-114)
- *Język i płęć. Różne podejścia badawcze* w: Z.Kloch. op.cit., s 39-67
- Maciej Stuhr, Jak przez komórkę rozmawia mężczyzna a jak kobięta: http://pozytywny.wrzuta.pl/film/aPt165FI7qd/kabaret_-_maciej_stuhr_-_jak_rozmawia_mezczyzna_a_jak_kobięta_przez_komorke

Do omówienia:

Barbel Miemietz, *Kto to jest człowiek?*, „Teksty Drugie”, 1993 nr1/2/3/.s.169-180

4. Dyskurs prywatny. Dyskurs partykularny/emancypacyjny.

Dyskurs prywatny.

Do dyskusji:

- J.Hollander *Język prywatności*, „Res Publica Nowa”, 2002 nr 2

Do omówienia:

- Iluzja języka prywatnego? Język prywatności: dziennik intymny - język literatury jako język prywatny (fragment Dziennika Gombrowicza, Z.Łapiński: *Postowie do metody: On-ja czyli Dziennik*, w tenże : *Ja Ferdydurke*

Do dyskusji: Czy możliwy jest dyskurs prywatny w medium publicznym?

- K. Dunin, *Prywatne i telewizyjne granice przyzwoitości*, „Res Publica” 2001 nr 10

Dyskurs partykularny/emancypacyjny

Do dyskusji:

- analiza opowiadania Charlotte Perkins Gilman *Żółta tapeta*, w: „Wysokie obcasy” z 5.02.2007

Do omówienia

- K.Szczuka, *Teoria badań literackich za granicą patriarchy* i *Czy feministki mogą wybić się na mit*, w: tejże, *Kopciuszek, Frankenstein i inne*, Wyd.Efka, 2001
- Michał Witkowski, *Lubiewo* (fragment)
- Błażej Warkocki *Otwieranie toalety*, „Res Publica Nowa” 2002 nr 9

5. Rozmowa

Do dyskusji

- Theodore Zeldin, *Jak rozmowa zmienia twoje życie?* (fragmenty), W.A.B.2001

Do omówienia:

- M.Oakeshott *Poezja i jej głos w rozmowie ludzkości*, w tegoż: *Wieża Babel i inne eseje*, Wyd. Aletheia, 1999, fragment eseju, s. 243-250

Rozmowa jako gatunek literacki/publicystyczny

Do dyskusji

- T.Torańska, *Oni*, rozmowa z Julią Minc
- Barbara Łopieńska, *Książki i ludzie*, Warszawa, 1998, rozmowa z Marią Janion „Potwór na drodze”

Do omówienia:

- Roman Zimand, *Rozmowa z..* w: tegoż, *Czas normalizacji* (Londyn 1987)

6. Mowa i milczenie

do analizy:

- Bergman, *Persona* ? (fragment)

Do omówienia:

- Robert Piłat, *Mówić i milczeć*, Res Publica Nowa” 1999 nr 10
- Shoshana Felman, *Nauczanie i kryzys albo meandry edukacji* (cz.I i II (s. 343-351) oraz IV-IX i Epilog (s. 383-399)), o świadectwie i mowie doświadczenia, „Literatura na świecie” 2004 nr 1/2

Do dyskusji:

- *Jak mówi cisza? Marsze wobec przemocy*, „Polska literatura Ludowa – Konteksty”, 1998 nr 2

7. Dyskurs totalitarny i dyskurs antytotatitarny

Dyskurs totalitarny

Do dyskusji:

- Heinrich Himmler, *Przemówienia* (brulion, 17-18, 1991, fragmenty)
- K. Burke, *Retoryka Mein Kampf*; w *Nowa krytyka. Antologia*, wyb. H.Krzeczkowski, oprac. Z. Łapiński, Warszawa, 1983
- Aleksander Wat, *Świat na haku i pod kluczem*, Semantyka języka stalinowskiego – cz. IV rozdziału. „Kilka uwag o związkach między literaturą a rzeczywistością sowiecką”,

Dyskurs antytotatitarny

Do dyskusji:

- V.Havel, *Siła bezsilnych* lub A. Michnik *Dlaczego nie podpisujesz? List z Białoleki*, w: tegoż, *Szansę polskiej demokracji*, Wyd „Aneks” 1984

Do omówienia:

- J. Bralczyk, *Język anty-totalitarny*, „Teksty Drugie” 1990 nr 4

8. „Mowa nienawiści”

Przemoc w języku.

Do dyskusji:

- L. F. Celine, *Hollywood*, brulion nr 14/15,1990)
- S. Kowalski, M. Tulli, *Mowa nienawiści* (fragmenty)

Do omówienia:

- *Przestępstwa nie stwierdzono. Prokuratorzy wobec doniesień o publikacjach antysemickich*, wyd. Otwarta Rzeczypospolita (2006), fragmenty

9. Kłamstwo

Analiza:

- K. Kiesłowski, *Dekalog 8* albo *Ktoś chce mnie zrobić*,
- *Z ks. prof. Michałem Czajkowskim rozmawia Rafał Pasztelański* z „Życia Warszawy”, 17 maja 2006r.

Do dyskusji:

- J.M.Majcherek, *Prawdziwe problemy, czyli problemy z prawdą*, Gazeta Wyborcza z 20-21 stycznia, 2007
- S. Dietz, *Krótką historia kłamstwa*, Warszawa 2000 (fragmenty)

10. Dyskurs ciała

Do dyskusji:

- film video Katarzyny Kozyry *Łaźnia męska*
- Jolanta Brach-Czaina, *Ciało współczesne*, Res Publica Nowa, 2000 nr 11

Do omówienia:

- Dominika Dzido, *Kulturowe kody płci:*, w: *Praktyki cielesne* (pod red J.Kurczewskiego, Wyd. Trio, 2006 (s. 169-222)

- Katarzyna Ancuta, *Black velvet. Płeć środka.i (bi)seksualna płynność Gotyku* , „Res Publica Nowa”, 2006 nr 6

11. Dyskurs bluźnierczy/subwersyjny (dawniej i dziś).

Do dyskusji:

- Jarry, *Pasja, czyli rajd górski*, „Literatura na świecie”, 1997 nr 8/9 (s.60-65)
- Monty Python, *Żywot Briana* (fragment)
- dzieła sztuki krytycznej – reprodukcje

Do omówienia:

- *Nie ma wyjścia. Rozmowa krytyków*, Res Publica Nowa, 2006 nr 1 (s.94-105).
- Artur Żmijewski, *Drżące ciała. Rozmowy z artystami.*(2007) – wybrana rozmowa

12. Dyskurs i wolność . Sprawa Oriany Fallaci i sprawa „kłamstwa oświęcimskiego”

Do dyskusji:

- Oriana Fallaci, *Wściekłość i duma*, Gazeta Wyborcza- 06-07.10.2001

Do omówienia:

- N.Bończa Tomaszewski, *Walkiria wolności – Oriana Fallaci*, „Fronda” nr 38 ;
- J.Tokarska-Bakir, *Porno-grafía*, „Res Publica Nowa”, 2002 nr 3 ;
- <http://orianafallacitrial.org/index.php?id=1>

Do dyskusji:

- D. Ratajczak, *Tematy niebezpieczne*, fragment książki
- T. Garton Ash, *Nie karać za «kłamstwo oświęcimskie*, Gazeta Wyborcza z 26 stycznia 2007 ;

13. „Postmodernistyczny wirus” w dyskursie?

Do dyskusji:

- J. Derrida , *Niczym szum morza w głębi muszli*, fragment tekstu
- *Wojna Paula de Mana*, „Literatura na świecie”, 1999 nr 10-11
- Dawid Carrol, *Pokusa faszyzmu a kwestia literatury: sprawiedliwość, smutek i błąd polityczny(List otwarty do Jacquesa Derridy)*, (tamże), fragment tekstu

Do omówienia:

- L. Kołakowski, *Nasz relatywny relatywizm* , w: *Habermas, Rorty, Kołakowski. Stan filozofii współczesnej*, Wyd. IFiS PAN, 1996
- R. Rorty, *Zmierzch prawdy ostatecznej*, „Teksty Drugie” 2003 nr 6

14. Podsumowanie: co to jest dyskurs?

Do dyskusji:

- M. Foucault, *Porządek dyskursu*, Słowo-obraz/terytoria, 2002, fragmenty wykładu
- U. Eco, *Język, władza , siła*, w: tegoż, *Semiologia życia codziennego*, Czytelnik, 1996

15. Egzamin